

Integral mission

Diakoni og evangelisering

Knud Jørgensen

Førsteamanuensis II ved Det teologiske menighetsfakultet, Norge

kj@areopagos.no

Mitt første møte med denne tematikk var et brev fra Mekane Yesus Kirken til LVE.¹ Jeg jobbet på den tid ved Radio Evangeliets Røst i Etiopia. Brevet ”On the Interrelation between Proclamation of the Gospel and Human Development” (1971) hadde fokus på skillet mellom misjonsarbeid og utviklingshjelp. Dette skillet, hevdet brevet, var vestlig og et resultat av opplysningstiden. Brevet bad derfor kirker og agencies i Vesten om å opphøre med denne kunstige deling og i stedet legge til rette for en integrert utvikling for på den måten å sette mennesker i stand til å spille sin rolle som aktive agenter i utviklingsprosessen. Mekane Yesus Kirken ønsket å tjene hele mennesket (*Serving the whole human being*).

Brevet skapte stor uro og debatt innen lutherske kirker og deres hjelpeorganisasjoner verden over; mange av dem var den gang som i dag underlagt regler og regulativer fra offentlig bistandshjelp om at midlene ikke kunne brukes til evangeliserende formål. Brevet forandret mitt verdensbilde og har fulgt meg siden, i en slik grad at jeg leilighetsvis har minnet EECMY-lederne om deres forpliktelse til å følge egne prinsipper og ikke la overdreven bistand føre kirken på avveie.

Inntil 1971 hadde jeg holdt meg til en teologi om to ulike mandater, et åndelig og et sosialt mandat. Det første var befalingen til å forkynne de gode nyheter gjennom Jesus Kristus (*kerygma*). Det andre

mandatet kalte kristne til ansvarlig deltakelse i samfunnet – til å arbeide for menneskelig trivsel og rettferd (*diakonia*). Det evangeliserende mandatet hadde første prioritet, mente jeg. Mekane Yesus kirkes brev fikk meg til å skifte mening: misjonsbefalingen skulle forstås slik at den omfattet sosialt så vel som evangeliserende ansvar. Dersom man forfekter at misjon består av to atskilte mandater, har man innrømmet at hvert av disse lever sitt eget liv.

Noen bibelske perspektiver på *kerygma* og *diakonia*

Jesu budskap og budskapet om Jesus handler om evangeliet slik vi finner det både i Jesu forkynnelse av gudsriket (Mark 1:14-15) og i apostlenes forkynnelse av den korsfestede og oppstandne Jesus. Når Paulus oppsummerer dette budskap (e.g. Rom. 1:3-4), legger han vekt på budskapets forvandlende kraft for de som tror: ‘Det er en Guds kraft til frelse for hver den som tror...’ (Rom. 1:16).

Christopher Wright² mener at ”evangelium” og ”evangelisering” har røtter i Jesaja. Evangeliet handler her om de gode nyheter som kom til folket i eksil i Babylon. I Jes 40-55 hører vi om ‘gode nyheter’ og ‘gledesbud’ fire ganger (40:9; 41:27; 52:7; 61:1). Det hebraiske ord er *basar* som tre ganger i Septuaginta oversettes med *euangelizomai* – det samme

ord som brukes i NT om Jesu forkynnelse. *Basar* betyr å bringe eller meddele gode nyheter/gledesbud og budbringeren kalles *mal'ak*. Dette ordet brukes i Jes 52:7 om han som bringer gledesbud – nyheter om seieren: «Det er fred». Vi er frelst. Din Gud hersker. Dette Guds herredømme handler om shalom – ‘the end of brokenness’. Gud vil bringe helhet/wholeness og fylde når vi har fred med Gud, oss selv og verden. Dette er gode nyheter for hele skapningen og menneskeheten. Det vil bringe befrielse – fra fangenskapet i eksil; Guds herredømme bryter lenkene til ondskap, synd og satan, og fører til frelse. Gud vender tilbake til sin by og bringer sitt eiddomsfolk med seg. Det betyr trøst og forløsning (Jes 40; 52:9-10) – trøst til de som har litt store tap og løsepenger for å sette i frihet de fangne. Dette fullbyrdes av ‘Herrens arm’ (Jes 40:10-11; 51:9; 53:1). I den siste av sangene om Herrens lidende tjener idenfiseres Herrens arm med *æbæd Yahwe* – han som skulle leve et liv i forkastelse og dø en urettferdig død, men til sist bli rettferdiggjort og forherliget av Gud. Dette er ‘glesdesbud’ – for hele verden.

Gudsrikets gledesbud som skal gå ut til jordens ender, for å bringe trøst og glede til alle folkene, er de gode nyheter om en levende Gud som hersker, som vender hjem til sin rettmessige arv, og som forløser hele verden. Og alt dette vil Gud fullbyrde med sin mektige arm – sin lidende tjener, strakt ut i ydmykende lidelse, i lidende kjærlighet og i kosmisk seir.

Forståelsen av Jesus som ‘gode nyheter’ har en direkte forbindelse til sangene om den lidende tjener: Jesus er Gud som hersker, Guds herredømme tar til med hans komme (Mark 1:14-15). Her er *mal'ak*, den salvede budbringer av gledesbud: ‘Herrens Ånd er over meg for han har salvet meg til å forkynne et godt budskap for

fattige’ (Luk 4:16-17). Gud hersket i og gjennom Jesus, gjennom hans ord og gjerninger. Og Guds herredømme finnes blant de som skaper fred, gjør godt og forkynner Guds frelse. Jesus var Gud som kom tilbake; med Jesus er kongen kommer hjem, ridende på et esel. Og den samme Jesus vil komme igjen “på samme måte som dere har sett ham fare opp til himmelen’ (Apg 1:11). Jesus var Gud som forløste: her er han som skal forløse Israel (Luk 24:21) til tross for eller på grunn av det tilsynelatende ‘nederlag’ på korset. På korset var Guds arm utstrakt for verdens forløsning. Nederlaget viste seg å være seieren for den Gud som skjuler sin makt under dens motsetning – maktesløshet og sårbarhet (Kol 2:14-15).

Her er kjernen i evangeliet – ‘I Kristus Jesus, er dere (hedninger) som var langt borte, kommet nær på grunn av Kristi blod’ (Ef 2:13-14). Den muren som skilte er revet og de gode nyheter om forsoning gjelder for alle, gjennom han ‘som forkynnte fred’ – ‘evangeliserte’ fred står det i Jes 52:7. Å skape fred er selve hjertet i evangeliet.

Diakonia er kallet til å ta del i Guds omsorg for og frigjørende handling for de fattige, de marginaliserte og undertrykte.

Stephanie Dietrich har lært meg å løfte høyt skapelsesteologien og menneskehetens iboende verdighet i GT – behovet for medvandrerenskap, det felles ansvar i samfunnet og pakten mellom Gud og menneskeheten:

The concept of covenant is important for our understanding of diakonia, because it links mankind's life to its mission and sending by God, and shows that God has a clear will and intention for his creation, namely, to follow God's call and to be faithful to God under all conditions.³

I tillegg taler hun klart om en profetisk diakoni som påpeker og står imot urett. De som undertrykker de uskyldige og tar bestikkelser og røver rettferdigheten fra de fattige, blir kritisert. Også kulten kritiseres: sann tilbedelse av Gud forutsetter tjeneste for mennesker. Diakonal handling omfatter å avsløre uretten og fremme retten.

Hos Lukas beskrives Jesus som 'de fattiges håp' – han som tar tak i alt som frarøver kvinner, menn og barn verdighet og selvbilde – inklusive syn og stemme og brød. Det begynner i synagogen i Nazareth hvor han forkynner et nådens år – et jubelår, men uten hevnen fra Jes 61.2 (hvor det også er tale om å overvinne fiendene; det verset er ikke med i Jesu lesing i Nazareth).

Jesus sitt virke er utgangspunkt og modell for vår forståelse av diakoni. Kirkens diakoni må derfor ses på som en fortsettelse av Jesu helbredende gjerning. Diakonia er ikke primært en virkeliggjørelse av skapelsen og loven, men evangeliet i aksjon. Helbredelse av syke var fra starten en integrert del av både Jesu messias-gjerning og apostlenes misjon. De gode handlinger er tegn på og forsmak på det kommende gudsrike. Forløsning er fornyelse av skapningen. Diakoni utføres i Jesu navn; og derfor kan diakoni og kerygma ikke atskilles.

Det betyr ikke at diakoni bare er et redskap for å preke evangeliet eller vitne om gledesbudet; heller ikke betyr det at evangeliet må formidles eksplisitt i enhver situasjon hvor diakonal tjeneste opererer. Diakonale gjerninger er fortsatt diakoni også når evangeliet ikke forkynnes eksplisitt. Men *forbindelsen til evangeliet* må alltid leve med.

Liksom misjon er en del av kirkens *esse* og identitet, slik er diakoni en del av kirkens natur og må derfor gjennomsyre

og innvirke på hele kirkens liv. Gjennom sine gjerninger vitner kirken om Guds rike.

Diakoni er ikke nøytral. Den vokser ut av Kristi offerdød. Det er dette Kristus-sentrum som gjør at diakoni er kristen og som gir diakonien motivasjon og kraft. Ellers kunne vi like gjerne overlate humanitært arbeid til andre, som for eksempel Røde Kors.

Liksom Jesus er vi sendt til verden for å tjene. Slik uttrykker kjærligheten til nesten seg: Vi elsker, vi går, vi tjener – uten noen skjulte baktanker. Det er sant at evangeliet mangler synlighet om vi bare forkynner det – og mangler troverdighet om vi som forkynner det, primært er interessert i sjeler og ikke bryr oss om velferden til mennesker og samfunn. Men grunnen til at vi tar på oss et sosialt ansvar er ikke primært for å gjøre evangeliet synlig eller troverdig, men enkel, ukomplisert medlidelse og barmhjertighet. Kjærligheten trenger ikke å rettferdiggjøre seg selv. Den kommer til uttrykk i tjeneste når den ser behovet og nøden.

Slik er evangeliet både begivenhet (*event*) og handling.

***Missio dei* som utgangspunkt**

Siden tidlig i forrige århundre og kontroversen mellom *Social Gospel* og *Fundamentalism* har spørsmålet om prioritering og første plass stått høyt på den missiologiske saksliste. Evangelisering, den direkte forkynnelse av evangeliet, må ha første prioritet, sa mange, også i Norge. Alt annet kommer i annen rekke og er hjelpeverb. Andre anså gjerningene og virkeliggjørelsen av Gudsriket her og nå som det viktigste. Dette ble en debatt om *vår rolle i misjon* – hvilken rolle spiller våre ord og våre gjerninger. Men Skriftens sentrum er ikke våre handlinger, men Guds handling. Det er det primære i misjon: '... if we place in the centre of our thinking

the reality of God's mission, we shall be saved from two wrong concepts of mission which are at present deeply dividing the Christian community,' sa Lesslie Newbigin i 1989.⁴ Han refererte til de som legger eksklusiv vekt på å vinne enkeltmennesker for omvendelse, dåp og kirke-medlemskap – og, på den andre siden, de som ser på evangeliet som Guds herredømme over alle folk og ting. Det viktigste, hevdet de, er å fremme Guds rettferdighet og hans fred i denne verden. Begge representerer en viktig sannhet, sa Newbigin, men de overser Skriftens sentrale anliggende, nemlig at misjon ikke primært er våre gjerninger, men Guds mektige gjerning. Det altoverveiende bibelske perspektiv er *misjonens trinitariske grunnlag*. Slik kan vi tale om Guds misjon som skaper, frelser og helliggjører. Alle tre er involvert i misjon. Derfor må vi forstå Guds handlinger på en helhetlig måte. Grunnlaget for misjon er fellesskapet (*communio*) og kjærligheten mellom personene i treenigheten.

Jeg tror at en dynamisk forståelse av treenigheten vil hjelpe oss med å få bukt med skillet mellom ord og gjerning, kerygma og diakoni. Personene i treenigheten konstituerer kirkens misjonale identitet som sendt, og hjelper oss på den måten til å se at misjon hører til kirkens vesen. På samme måte tror jeg at samtalen og utvekslingen (*perichoresis*) innen treenigheten speiler samspillet mellom de ulike funksjoner i misjon: *kerygma*, *diakonia*, *koinonia*, *leitourgia* og *martyria*. Om vi prioriterer eller reduserer noen av disse dimensjoner, vil vi ende med en teologisk reduksjon av en trinitarisk forståelse av misjon. Den bibelske sannhet er at Gud, gjennom *missio dei*, handler for å skape, forsone og forløse. Debatten om to atskilte oppgaver er derfor ikke en bibelsk debatt, men et barn av opplysningstiden. Dette

bør også, tror jeg, ha konsekvenser for den fortsatte strukturelle atskillelse hos oss i Vesten mellom åndelig arbeid og sosial-økonomisk engagement.

Det finnes ikke i NT noe belegg for en motsigelse mellom *kerygma* og diakoni. Snarere viser evangeliene en uoppløselig forbindelse mellom ord og gjerninger. De synoptiske evangelier er opptatt av Jesu gjerninger – helbredelse, eksorsisme, mat til de sultne. Johannes inneholder mer undervisning, men som oftest skal undervisningen forklare noe Jesus har gjort, som å helbrede en lam, mat til folkemengden, syn til en blind mann, eller å reise opp Lazarus fra graven. Misjonsoppdraget til de tolv i Matt. 10 peker på den nære forbindelsen mellom handling og ord. Først befaler Jesus dem å helbrede og drive ut onde ånder: 'Han kalte til seg de tolv disiplene sine og ga dem makt til å drive ut urene ånder og helbrede all sykdom og plage.' Dernest leser vi i vers 7: 'Gå og forkynn: 'Himmelriket er kommet nær!' Jeg tolker dette slik at forkynnelsen er en forklaring på helbredelsene fordi helbredelser ikke kan forklare seg selv. Gode gjerninger gjør sjeldent det. De kan misforstås eller mistolkes – helbredelser kan tilskrives sataniske krefter. Derfor må kerygmaet tolke gjerningene: 'Himmelriket er kommet nær!' Helbredelser og ulike gjerninger kunne tilpasses den eksisterende orden og verdensbilde. Også i dag vet vi om healers og eksorsister. Derfor må evangeliet gjøre det eksplisitt og det må inkludere et avgjørende kall til bot og tro.

Det samme gjelder kerygmaet. Uten helbredelser kan det forbli tomme ord. Ordene kan avfeies som bare snakk, slik vi kan oppleve det i dagens forkynnelses-situasjon. Ordene får mening bare i en diakonal kontekst. De forutsetter at noe er hendt som trenger å bli forklart.

Kerygmaet tar ofte form av en respons på et spørsmål eller av en forklaring på en hendelse: 'Hva er dette?' Slik blir kerygmaet et svar på spørsmål i relasjon til diakonale handlinger eller Guds inngripen.

Jesus forkynte himmelriket og han demonstrerte dets virkelighet med Gudsrikets tegn. Disse tegnene ga kerygmaet gyldighet. I en rapport fra en Lausanne-konsultasjon i 1982 om 'Evangelism and Social Responsibility', lister man opp følgende tegn på Gudsriket:

- Det første tegnet var Jesus selv midt blant folk (Luk 17.21; Mat 18.20); hans nærvær bringer glede og fred (Joh 15.11, 16.33; Mark 2.18-20).
- Det andre er forkynnelsen av evangeliet (*kerygma*). De gode nyheter kom med Jesus og må forkynnes til alle, især til de fattige (Luk 4:18, 19; 7:22).
- Det tredje tegnet er eksorsisme. Jesu og apostlenes lære bør ikke avmytologiseres. Demon-besettelse skjer i virkeligheten i dag. Forløsning og befrielse er mulig bare i et makt-møte (*power encounter*) hvor Jesu navn påkalles.
- Det fjerde tegnet var helbredelse og undergjerninger – blinde fikk synet, døve hørte, lamme gikk, syke ble friske, døde ble reist opp, stormen ble stilt, og brød og fisk ble mangfoldiggjort. Her foregripes himmelriket hvor sykdom, sult og død ikke mer skal være. Gud gjør fortsatt undergjerninger, især i grensesituasjoner hvor Gudsriket bryter seg vei inn i nytt land.
- Et femte tegn er omvendelse og tro. Når mennesker vender seg til Gud fra avgudene, for å tjene den levende Gud (1 Tess 1:9, 10), handler det om en 'power encounter'.
- Et sjette tegn er Guds folk som demon-

strerer hva Paulus kalte 'Åndens frukt'. Kjærlighet virksom i gode gjerninger er tegn på Guds rike. Gode nyheter og gode gjerninger går hånd i hånd.

- Et syvende tegn er lidelse. Kristus led for oss og etterlot oss et eksempel for at vi skulle følge i hans spor (1 Pet 2:21). Å lide for rettferdigheten eller for vitnesbyrdet er et tegn på at vi har tatt imot Gudsriket (Fil. 1:28, 29).⁵

Det er ikke noen troverdig evangelisering uten et levende vitnesbyrd i handling om evangeliets forvandlende kraft. Blant oss protestanter begynner det vanligvis med evangeliet om Guds rettferdiggjørelse av synderen ved tro på Jesus Kristus. Målet med forkynnelsen er å lede mennesker til et møte med den levende Gud og invitere dem til å ta imot syndenes forlatelse i dåp og tro for å leve et liv i etterfølgelse. Diakoni er her en hovedkomponent i selve evangeliet og en sentral del av etterfølgelsen. Grunnvollen for både forkynnelsen og diakoni er Guds rettferdiggjørelse av syndere *sola gratia*. Rettferdiggjørelsen setter oss fri og åpner døren på vid gap for tilgivelse og rettferdighet. Liv og lære, ord og handling henger sammen. Proklamasjon og diakoniens vitnesbyrd kan ikke skilles. Ord uten handling blir abstrakte og maktesløse, og gjerning uten ord blir let stum og åpen for all slags fortolkning.

Det er i dag en voksende konvergens i synet på diakoni og evangelisering:

- Evangelisering og sosialt engasjement må holdes sammen som integrerte deler av kirkens og misjonens oppdrag
- Det er en voksende forståelse av sammenheng mellom mikro og makroperspektiver på sosial nød og et skaperverk som brytes ned. Handling må rettes mot både symptomer og årsaker. Det er knapt mulig å sette skarpe gren-

ser mellom sosialt engasjement og sosialpolitisk handling.

- Det er en økende forståelse av sammenhengen mellom individuelt og kollektivt ansvar. Oppgjør og forsoning, nestekjærlighet, ansvar for skaperverket og rettferdighet har funnet sammen.

Avslutning

Kerygma og *diakonia* er kirkens oppgaver, men de er ikke atskilte oppgaver. Snarere utgjør de en samlet refleksjon av den helhetlige tenkning vi finner i GT og hos Jesus: ‘... if a ministry committed to preaching and evangelism does not demonstrate compassion towards those who are suffering and disenfranchised, then it is not an expression of living faith that honors the full ministry of Jesus Christ,’ sier amerikaneren Timothy Tennent.⁶

Jeg måtte lære dette fra etiopiske brødre og søstre som reagerte sterkt på den måte vestlig teologi hadde delt de to opp i atskilte mandater. Jeg tror kirker i Sør fortsatt kan hjelpe oss til å bryte med tendenser til ‘compartmentalization’ av liv og tjeneste. Mine mange år i Afrika og Kina har lært meg at kristne her leser

Bibelen fra et *underside-perspektiv* av fattigdom og maktesløshet. Evangelisering fører ikke til sosial forvandling hvis ikke det kristne fellesskap vitner med sin livsstil.

Noen av oss husker Kairos-dokumentet fra 1985 og noen av de beslektede uttalelser fra sør-afrikanske ledere. Jeg husker særlig en uttalelse fra sør-afrikanske *evangelicals* hvor de sier:

Vi tror at frelse og sosial forandring ikke kan skilles fra hverandre. Vi tror at Guds frelseshandling ikke bare retter seg mot individer, men hele skapningen. Arvesynd gir seg uttrykk i krig, urettferdighet og undertrykkende systemer. Frelsen må derfor omfatte både de åndelige, politiske, sosiale og økonomiske realiteter som preger den verden vi lever i. Evangelisering kan ikke begrenses til bare de såkalte åndelige behov, like lite som evangelisering kan reduseres til et rent sosialt engasjement. Vi tror at disse to dimensjoner av kirkens tjeneste alltid burde være i balanse og burde forenes til ett. Guds frelse gjelder alt som Gud har skapt... In fact, they should be *collapsed into one*... This is a general concern of God to save the whole creation in its totality.⁷

Noter

1. Brevet er blant annet publisert i *Lutheran World*, Vol. IX (1973), 187-92
2. Christopher J.H. Wright, *The Mission of God's People: A Biblical Theology of the Church's Mission* (Grand Rapids, MI: Zondervan, 2010), 180 ff.
3. Stephanie Dietrich, “Mercy and Truth Are Met Together; Righteousness and Peace Have Kissed Each Other” (Psalm 85:10): Biblical and Systematic Theological Perspectives on Diakonia as Advocacy and Fight for Justice’ i Stephanie Dietrich, Jørgensen, Korslien and Nordstokke (eds.) *Diakonia as Christian Social Practice* (Oxford: Regnum, 2014), 34.
4. Lesslie Newbigin, *The Gospel in a Pluralist Society* (Grand Rapids, MI: William B. Eerdmans Publishing Company, 1989), 128-141.
5. Lausanne Committee for World Evangelization and the World Evangelical Fellowship, *Evangelism and Social Responsibility: An Evangelical Commitment*. Lausanne Occasional Papers No. 21, Grand Rapids Report, 1982, 31-32.
6. Timothy Tennent, *Invitation to World Missions: A Trinitarian Missiology for the Twenty-first Century* (Grand Rapids, MI: Kregel Academic & Professional, 2010), 402.
7. *Concerned Evangelicals, Evangelical Witness in South Africa: South African Evangelicals Critique their Own Theology and Practice* (1986): http://ujamaa.ukzn.ac.za/Libraries/manuals/The_Kairos_Documents.sflb.ashx